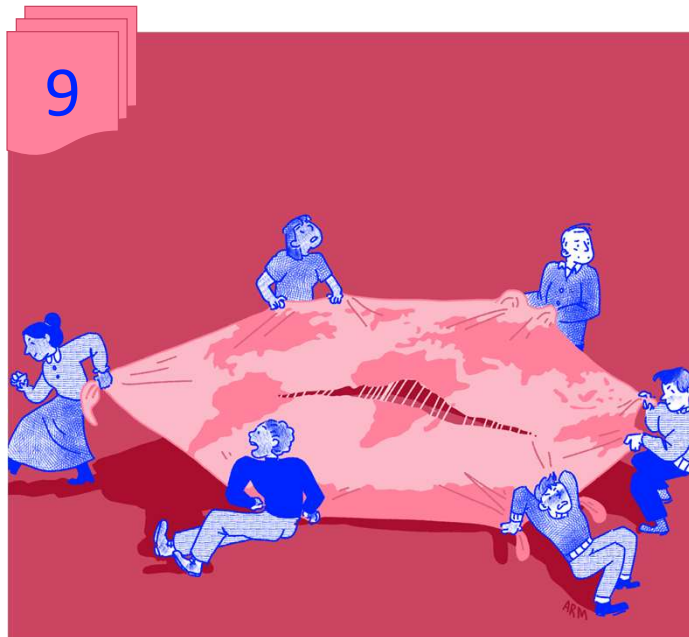

Vrijheid

WAT STAAT ER OP HET SPEL?

Petra Bolhuis

Maieutiek 2026

MaieutiekVrijheid_2026

1

1

De negatieve vrijheid van staat naar persoon in de VS

- Negatieve vrijheid bij Berlin is een ruimte waarbinnen de overheid of instituties niets bepalen. Zijn ervaringen met Rusland maken het voor hem belangrijk om vrijheid zo te definiëren.
- In de VS is een dergelijke invulling ook de basis: kolonialisten willen vrijheid van de centrale kerk en van de staat in Europa.
- Vrijheid wordt geborgd door de ruimte die afgestaan wordt aan centraal gezag te beperken. Vandaar het recht om wapens te dragen en de afkeer van centraal overheidsingrijpen zoals Obama care en uitkeringen via de overheid.

MaieutiekVrijheid_2026

2

2

De ontwikkeling naar ingrijpen om de vrijheid te herstellen/bewerkstelligen

1. In de periode dat het werkelijk slecht ging met de economie in Amerika werd steun vanuit de centrale overheid ingezet. Roosevelt's New Deal vanaf 1933-1939 voor "relief, recovery, and reform".
2. De economie is internationaal en dat maakt dat effecten van het ooit minimale centrale gezag grote gevolgen hebben.
3. Amerika heeft zich in toenemende mate neergezet als de verspreider van de democratie, de vrijheid en die vrijheidsstrijd is vermengd met economische belangen.
4. De negatieve vrijheid bleek een mythe voor oorspronkelijke inwoners, voormalige tot slaafgemaakten. Dat herstellen vraagt ingrijpen vanuit de centrale overheid.

MaieutiekVrijheid_2026

3

3

De gevolgen

Als we Snyder lezen over negatieve vrijheid in de VS dan lijkt dat eerder op een belangenstrijd tussen groeperingen dan een open ruimte.

- De tot nu toe buitengesloten groepen eisen steun om deel te hebben aan de vrijheid. De welgestelden noemen dit onvrijheid.
- De kritiek zelf wil en kan echter niet terug naar de oorspronkelijke negatieve vrijheid en gaat daarom ook ruimte opeisen voor hun persoonlijke keuzes. Bedrijven, religieuze groepen en privé personen willen meer vrijheid 'krijgen'.

De centrale overheid moet in beide gevallen de weg vrijmaken voor mensen om hun vrijheid te beleven. De terminologie klinkt als het weghalen van belemmeringen, maar het lijkt niet meer op de negatieve vrijheid waar Berlin op doelde.

MaieutiekVrijheid_2026

4

4

De negatieve vrijheid in West-Europa

- In West Europa is vrijheid altijd meer positief geweest omdat vrijheid en gelijkheid hier wel de norm was, maar vanaf de Franse revolutie en de Verlichting een top-down vorm kreeg. Wat Berlin als probleem ziet hebben we in college 1 al gezien.
- Maar wat gebeurt er als het lukt mensen vrijer en gelijkter te maken? In de 20ste eeuw heeft juist het succes effect op de verhouding negatieve en positieve vrijheid in Europa.
- Mensen die meer gelijk worden eisen ruimte op voor hun vrijheid. Dan is de kritiek van Berlin op positieve vrijheid voor hen herkenbaar: Immers de overheid pakt (hun)vrijheid af. Maar mensen bedoelen niet dat ze zelf verantwoordelijkheid voor hun vrijheid willen dragen.

MaieutiekVrijheid_2026

5

5

Welke vrijheid wil de burger?

- De roep om vrijheid in West-Europa wordt een beroep op de overheid en instituties om individuele vrijheid meer ruimte te geven. Makkelijk te verwarren met negatieve vrijheid.
- Maar als iedereen ruimte van de overheid en instituties wil voor een onbelemmerde persoonlijke invulling van de ruimte, dan wordt de dragende kracht van al die ruimte steeds minder. Immers verantwoordelijkheid dragen levert binnen dit concept- zeker met een traditie waarin de overheid als een welwillende ouder eindverantwoordelijkheid heeft- minder vrijheid op.
- Dat dit uit het zicht blijft is omdat de norm en de vorm van vrijheid en gelijkheid stevig zijn en de economie het aankan. demografische factoren spelen mee.

MaieutiekVrijheid_2026

6

6

De persoonlijke ruimte neemt toe

- De antipsychiatrie. Deze beweging is een voorbeeld van een groep mensen die in de Verlichting en de top down vrijheid geen negatieve vrije ruimte kregen omdat zij niet in staat werden geacht hun eigen vrijheid te dragen.
- M.n. in Italië (1978) zette de antipsychiatrie deuren van de klinieken open. In de hele westerse wereld kwam kritiek op het afnemen van negatieve vrijheid van mensen met een psychiatrische diagnose en ook de diagnose zelf kwam onder kritiek.
- Kritiek op de kritiek. Nu zien we een toename van mensen die claimen dat hun vrijheid en of veiligheid wordt aangetast. De roep om vrijheid tot de overheid is nu dat zij de belemmeringen weg moeten nemen van de vrijheid van burgers die last hebben van 'verwarde mensen'.

MaieutiekVrijheid_2026

7

De vrijheid in het geding

- De vrijheid wordt vaak gevraagd, maar de keurige indeling positieve en negatieve vrijheid is verloren gegaan. Dit sluit aan bij wat Snyder opmerkt over de VS. Mensen willen dat de belemmeringen worden opgeruimd voor hun vrijheid, maar vergeten dan hoe ze zelf vrijheid hebben verkregen. Ook in Europa loopt de Verlichting, die positieve vrijheid wilde, maar niet gaf tot de burger er aan toe was, op tegen een grens: de burgers vinden zichzelf er wel aan toe.
- Iedereen wil nu negatieve vrijheid. De overheid moet dat bieden. Als de overheid echt negatieve vrijheid geeft voelt dat echter als in de steek gelaten worden.

MaieutiekVrijheid_2026

8

Vrijheid in gebondenheid

- De oplossing van sommige mensen was dat mensen die nu eenmaal geen drager kunnen zijn van hun negatieve vrijheid een veilige ruimte toegewezen zouden moeten krijgen waarbinnen ze dan zonder de vrijheid van anderen aan te tasten zichzelf konden zijn.
- Joop Fennis schreef in 1975 *Het vuile schort*. Daarbij werd negatieve vrijheid gevraagd voor de mensen die toch al buiten de maatschappij waren geplaatst. Maar ook de positieve vrijheid moest ten dienste staan van wat bewoners wilden en niet van de zorg en de instituties.
- De vraag was hoe deze vrijheid zich verhoudt tot de vrijheid van de medewerkers, ouders en dergelijke.

MaieutiekVrijheid_2026

9

9

De vrijheid van opgeëist of gegeven

- Het probleem van de grens van de negatieve vrijheid ligt van oudsher bij de vraag of iemand in staat is zelf tot 'Zelfverantwoordelijke zelfbepaling'. Dit is een term van de pedagoog Langeveld uit *Beknopte theoretische pedagogiek* 1945
- Volgens hem is het einddoel van opvoeding dat een kind zelfstandig keuzes kan maken m.n. ook moreel en daarvoor de verantwoordelijkheid draagt.
- De discussie over de vrijheid gaat bij de vorige voorbeelden dan ook vaak over de vraag of een persoon dat kan. Maar wat als een persoon volop meedoet in de maatschappij en als dan pas bij een ziekte de vraag ontstaat hoeveel vrijheid deze mens kan dragen. Lieke Marsman stelt deze vraag in haar boek *'Op een andere planeet kunnen ze me redden'*, geschreven in 2025.

MaieutiekVrijheid_2026

10

De aanklacht tegen een gebrek aan vrijheid

- Lieke Marsman zegt in haar boek '*Op een andere planeet kunnen ze me redden*' in het voorwoord: Maar als dat is hoe ik- linksom of rechtsom-wil sterven? Omdat mij kwaliteit van leven niet wordt bepaald door de afwezigheid van lijden maar door de aanwezigheid van hoop?
- Er werd me een korset van *Quality Adjusted life years* voorgehouden, en dat had ik maar aan te trekken.
- In plaats daarvan grijpt ze de vrijheid om te gaan zoeken naar behandelingen, laat ze haar arm en schouder amputeren en ontdekt ze een geloof in Ufo's en God.

MaieutiekVrijheid_2026

11

11

De vrijheid en onvrijheid van Marsman

- Sterfelijkheid is de eerste absolute grens waar de naar vrijheid reikende Grieken van de klassieke wereld op vast lopen. Daar gaat men verschillend mee om, maar acceptatie dat sommige zaken niet binnen je macht liggen is deel van de vrijheid.
- Marsman vraagt niet alleen alle opties te mogen onderzoeken, maar er lijkt een ander probleem m.b.t. vrijheid onder te liggen: Ze wil dat de arts niet zo negatief doet. 'hij gooit de handdoek in de ring', zegt ze. Maar dan is ze voor het anders zien en ervaren en dus van haar vrijheid, afhankelijk van hoe de arts handelt. Dat neemt direct ruimte van de arts af om vrij te handelen. Maar dit roept ook de vraag op hoe de arts weet dat zij deze ruimte wil. Immers een ander wil de rechtstreeksheid van de zekere dood juist horen.

MaieutiekVrijheid_2026

12

12

De vrijheid en onvrijheid van Marsman

- De positieve vrijheid heeft hier het punt bereikt dat de ene vrije mens de vrijheid neemt om de ander iets te willen horen zeggen. Protocollen hebben de bodem van wat goede zorg of goed onderwijs is al vastgelegd, maar dat blijkt niet genoeg.
- Wanneer we eenmaal ontdekken dat de eigen vrijheid ook altijd beïnvloed wordt door anderen, is er in de negatieve vrijheid een behoefte om de ander uit de weg te duwen of te laten duwen.
- In de positieve vrijheid bestaat de behoefte om anderen, overheden instituties en privépersonen meer en meer te kneden naar wat de eigen vrijheid wil. Soms lukt dat, maar zelfs dat is de behoefte niet. Want het doel is vrijheid, ook van de ander. 'Ik zou willen dat je dat uit jezelf zou doen'.

MaieutiekVrijheid_2026

